

Een verhaal van
liefde en durf tijdens
het Amsterdamse
pachtersoproer

MARJA VISSCHER

Het meisje uit de Mandenmakerssteeg

HISTORISCHE ROMAN

HET MEISJE UIT DE MANDENMAKERSSTEEG

Van deze auteur verschenen eerder bij
Uitgeverij Zomer & Keuning o.a.

De wolkenkijker
Maannachten
Tussen rang en stand

Marja Visscher

HET MEISJE UIT DE
MANDENMAKERS-
STEEG

Z&K

Uitgeverij Zomer & Keuning

ISBN 9789401913560
ISBN e-book 9789401913577
NUR 342

© 2019 Uitgeverij Zomer & Keuning
Postbus 13288, 3507 LG Utrecht

Omslagontwerp Studio Jan de Boer
Vormgeving binnenwerk Andries Mol, studio-mol.com

www.zomerenkeuning.nl
www.marjavisscher.nl

Alle rechten voorbehouden

Uitgeverij Zomer & Keuning vindt het belangrijk om op milieuvriendelijke en verantwoorde wijze met natuurlijke bronnen om te gaan. Voor de papieren editie van deze titel is daarom gebruikgemaakt van papier waarvan zeker is dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid.

HOOFDSTUK 1

‘Heden, de 17de juni 1746, roept de Verenigde Oost-Indische Compagnie weer nieuw manvolk op! Meld u aan op de binnenplaats van het Oost-Indisch Huis!’ De trommelslager van de VOC trommelt met een monotoon geluid de werkloze mannen op uit de smalle, donkere sloppen en stegen van Amsterdam. Kerels die geen moment aarzelen en bij het geluid van de trommel direct de straat op gaan. Maandenlang hebben ze hiernaar uitgezien. Het is de enige kans om te ontsnappen aan het uitzichtloze bestaan van thuiszitten en nietsdoen. De boodschap die de trommelslager boven het ritmische geroffel uit met luide stem verkondigt, is duidelijk: er is werk aan de winkel, waarbij er in elk geval geld te verdienen valt. Dit is ook het moment waarop het opgetrommelde Amsterdamse scheepsvolk moet concurreren met de mannen van buiten, die al op voorhand hun intrek in de stad hebben genomen om op de vastgestelde wervingsdagen paraat te zijn. Dagen waarop, door de grote hoeveelheid bezoek, de logementen, bordelen en talloze kroegen overbevolkt raken

en de ‘zielverkopers’ hun slag slaan door armoedzaaiers, dronkenlappen en vreemdelingen te ronselen.

Ook Simon loopt die dag over de Nieuwendijk via de Dam naar het Oost-Indisch Huis in de Oude Hoogstraat. Hij schrikt van de zeker meer dan duizend mannen die zich op de binnenplaats hebben verzameld. De moed zakt hem in de schoenen. Zoveel werkzoekenden, en dan zou de keuze juist op hém moeten vallen? Verbeten schudt hij zijn hoofd; niemand zal hem ervan weerhouden om in elk geval een poging te wagen. Dit is immers zijn kans, die moet hij pakken. In de rij voor hem wordt geduwd en er breekt een kleine vechtpartij uit. Twee dienaren van de VOC versperren met ijzeren staven de trap die naar de deur leidt waarachter zich het trappenhuis naar de vergaderzaal bevindt. Het duurt uren voor hij eindelijk de stenen treden onder zijn voeten voelt. Terwijl hij geduldig in de rij naar voren schuift, luistert hij belangstellend naar de verhalen van teruggekeerde matrozen die in deze nieuwe ronde opnieuw een kans willen maken. Zij hebben al eens op de retourschepen gediend die maanden geleden in Amsterdam waren teruggekeerd. Hij zuigt hun verhalen in zich op over geld dat ze hebben verdiend en over de vrouwen met wie ze de mooiste avontuurtjes beleefden. Zijn ogen glimmen. Dit is waar hij het allemaal voor doet.

Hoe dichterbij de deur nadert, hoe nerveuzer hij wordt. Wanneer hij eindelijk binnen is, ziet hij in de vergaderzaal aan een tafel een paar schippers en twee bewindhebbers die toezicht houden op de rekrutering. Daarnaast maken twee klerken aantekeningen, met stapels papier voor zich. In gedachten neemt hij de antwoorden door op de vragen die hem vermoedelijk zullen worden gesteld. Die heeft hij de afgelopen

tijd bijna dagelijks met zijn vriend Pieter gerepeteerd. Ze gaan over zaken die een matroos moet weten, wil hij in die functie worden aangenomen. Een kapitein stapt naar voren en buldert alsof hij een heel leger voor zich heeft: ‘Weleens gevaren?!’

Simon raakt erdoor van zijn stuk en begint te hikkelen. Van al zijn zo goed voorbereide antwoorden is ineens niets meer over. Hij knikt en bevestigt het nog eens met wat binnensmonds gemompel. Daarop vuurt de kapitein een snelle reeks vragen op hem af, zonder hem veel kans te geven om over de antwoorden na te denken.

‘Helaas jongeman, doe wat je wilt, maar niet bij de VOC. Daar is meer voor nodig! Volgende!’

Teleurgesteld driuift Simon af. ’s Avonds repeteert hij opnieuw met Pieter alle weetjes die een matroos toch op z’n minst paraat moet hebben wanneer hij daar vragen over krijgt, bijvoorbeeld over de werking van het kompas en andere zeemanszaken.

‘Je weet nu hoe het eraan toegaat bij de werving en wat ze daar van je verlangen. Geef ferme antwoorden, want er wordt tijdens de reis echt wel wat van je verwacht. Ook daar letten ze op. Het is belangrijk hoe je op hen overkomt.’

‘Ja, jij hebt als timmerman gemakkelijk praten. Jij werkt al voor hen en ze hoeven jou geen examen af te nemen, jij verstaat je vak. Het overviel me allemaal, Pieter!’

‘Meld je morgen opnieuw en ga vroeg op pad. Beproof je geluk, want als ze genoeg manschappen hebben stoppen ze halverwege de dag met rekruteren. Zorg dat je nog bij die lichterij terechtkomt. We hebben tenslotte afgesproken deze reis samen te maken. Kom op, man, je kent de antwoorden nu op de vragen die ze je zullen stellen.’

Omdat hij toch niet kan slapen, gebruikt Simon de donkere nacht om al het geleerde nog eens te repeteren en al zijn moed te verzamelen. De volgende morgen gaat hij opnieuw naar de Oude Hoogstraat en sluit aan bij de rij wachtenden op de binnenplaats.

Pieter had hem op het hart gedrukt om voor de functie van matroos te gaan. ‘Alles wat daaronder zit, stelt niets voor.’ De allerjongsten waren volgens hem scheepsjongens, met daarboven de functie van de jongmatroos of lichtmatroos. ‘Als ze ernaar vragen, vertel je dat je busschietter bent geweest op een oorlogsschip. Dan kun je gewoon matrozenwerk doen, maar bij vijandelijkheden kun je met je maten de kanonnen bedienen.’ Hij gaf hem er een naam van een oorlogsschip bij om eventueel te noemen. ‘Dat werk geeft je niet alleen meer vrijheid aan dek, maar levert ook meer geld op,’ verzekerde hij zijn vriend.

Wantrouwig had Simon Pieter aangekeken, er vast van overtuigd dat hij bij de eerste de beste aanval van een vijandelijk schip door de mand zal vallen.

‘De praktijk leert snel, jongen,’ was Pieter verdergegaan. ‘Twijfel niet zo, maar pak je kans. Je bent echt de eerste niet die zich er zo tussen wurmt!’

De nare ervaring van gisteren werkt nu in zijn voordeel. Dit keer komt hij niet tegenover de imposante kapitein te staan, maar treft hij een vriendelijke zeeman, die hem over zijn kennis ondervraagt. Simon voelt zich groeien in zijn rol. De man gelooft in hem, en niet veel later wordt hij aangenomen als matroos voor negen gulden in de maand met een voorlopige vooruitbetaling.

Simon gloeit nog steeds van trots wanneer hij 's avonds samen met Pieter en zijn zus Leentje in het café een biertje drinkt op zijn succes. Het geeft hem een goed gevoel dat hij de drank nu eens uit eigen zak kan betalen van het voorschot dat hij heeft gekregen. De eerste weken of misschien wel een maand wordt er nog geduld van hen gevraagd, maar dan zullen ze uiteindelijk met kleine schuiten vanuit de haven van Amsterdam naar Texel varen, waar ze zullen aanmonsteren op een van de VOC-schepen.

Het is druk en warm in de rokerige gelagkamer, en de kastelein komt handen tekort.

‘Wie wil er nog bier?’ vraagt Simon, en hij staat op om het te halen.

Ze ziet dat Pieter naar haar kijkt. Hun ogen ontmoeten elkaar en bijna tegelijkertijd beginnen ze te praten.

Ze lacht. ‘Jij dan maar eerst...’

Pieter schudt zijn hoofd: ‘Nee, toe maar. Wat wilde je zeggen?’

‘Ik vroeg me af waarom jij je werk als zelfstandig timmerman en je goedbetaalde baan als scheepstimmerman voor de Compagnie opgeeft om straks aan boord te gaan. Waarom kies je voor de onzekerheid van zo'n reis? Dat snap ik niet. Dat Simon daarvoor kiest kan ik me voorstellen; het geeft hem de mogelijkheid om weg te gaan van huis, om op eigen benen te staan. Onze moeder heeft vast geen bezwaar tegen zijn vertrek – weer een mond minder om te voeden. Voor Simon is het fijn dat hij is aangenomen. Eindelijk kan hij nu zelf zijn geld verdienen. Met de aanstelling die hij nu heeft betekent hij iets, en dat geeft hem misschien wat meer zelfvertrouwen. Maar jij...’ Ze kijkt hem vragend aan.

Als Pieter wat ongelukkig van haar wegstijgt zegt ze, kat-tiger dan haar bedoeling is: ‘Ga me nu niet vertellen dat het leven hier saai is en dat je het wel een avontuur vindt om aan boord te gaan.’

Pieter zoekt even naar woorden. ‘Je slaat de spijker op de kop. Ik heb hier immers niemand. Mijn ouders leven niet meer, evenmin als mijn broer en zus. Ik mag dan goed werk hebben, maar voor wie doe ik het? Jaar in jaar uit hetzelfde werk, dezelfde mensen, en inkomsten die door de krankzinnig hoge belastingen steeds verder achteruitgaan. Elke morgen weer die bel als het werk op de werf begint. Alleen die geeft in mijn dagelijks leven nog wat spanning: haal ik de bel, dan krijg ik die dag uitbetaald. Blijf ik wat langer in mijn bed liggen, dan kan ik die dag naar mijn geld fluiten. Ja, je mag het gek vinden, maar ik snak naar een ander leven en wil graag meer zien van de wereld. Mijn hele leven ben ik Amsterdam nog niet uit geweest. Ik heb er lang over nagedacht, maar niets bindt me hier. Dus...’

Ze kijkt de drukke gelagkamer door en ziet hoe haar broer zich met de pullen bier tussen de vele mensen door naar hen toe wringt. Ze staat op van tafel en loopt hem tegemoet om het bier van hem over te nemen.

Terwijl ze de pullen voor hem op tafel zet, kijkt Pieter van haar weg. Blijkbaar laat hij het bij dit antwoord. Hij is niet onbemiddeld, weet ze. Toen zijn vader stierf heeft hij de timmermanswerkplaats overgenomen en hij heeft mensen in dienst. Wanneer hijzelf weggaat, gaan zijn bedrijf en inkomsten door.

Ze haalt haar schouders op en zegt: ‘Nou ja, het is je goed recht om er zo over te denken. Ik vroeg het me alleen maar af. Maar wat wilde jij daarnet zeggen?’

Simon doorbreekt de stilte die opnieuw valt. ‘Proost, mensen, op een mooie toekomst voor ons!’ Hij kijkt tevreden naar Pieter, en beiden laten zich het bier smaken.

Pas als zij en Pieter buiten in de inmiddels schemerige avond samen bij Simon vandaan lopen, die in de gracht urineert, pakt Pieter hun gesprek weer op. ‘Ik wil je de hele avond al iets vragen, maar het valt me zwaar, omdat ik niet weet hoe je erop zult reageren. Let op: ik wil je tot niets dwingen, hoor!’

Ze lacht. ‘Dat klinkt direct al spannend. Je maakt me nieuwsgierig. Mij iets vragen is zo moeilijk toch niet? We kennen elkaar lang genoeg.’ Ze kijkt even achterom naar Simon. Hij zou de eerste niet zijn die in het donker na cafébezoek in de gracht viel en verdronk. ‘Voor de draad ermee,’ maant ze als ze Simon nog aan de waterkant ziet staan.

‘De tijd aan boord zal me lichter vallen wanneer ik aan jou mag denken, en je misschien ook wel mag schrijven,’ bekent Pieter schuchter.

Haar eerste gedachte bij die vraag stemt haar vrolijk. Natuurlijk mag hij aan haar denken! Ze is hem immers eeuwig dankbaar dat Simon niet alleen op reis hoeft en zal worden vergezeld door zijn allerbeste vriend. Haar onzekere, ietwat trage broer zal steun aan Pieter hebben. Al weet ze niet hoe het er aan boord aan toe zal gaan. Er gaat over de driehonderd man personeel mee. Dat is meer dan nodig is, heeft ze zich laten vertellen, omdat er tijdens de lange reis door ziekte of zwakte altijd wel slachtoffers vallen. Maar dat schrijven waar Pieter het over heeft, maakt haar onzeker. Simon en zij kunnen lezen noch schrijven. Hoe zou ze contact met de twee vrienden moeten onderhouden? Goedbeschouwd heeft

ze daar nog helemaal niet over nagedacht. Maar omdat ze van nature optimistisch is, schudt ze alle twijfels snel van zich af. Ze blijft staan en kijkt Pieter aan.

‘Gedachten zijn vrij,’ antwoordt ze. ‘Ik kan je moeilijk belletten om aan mij te denken. Maar zie me vooral als het bezorgde zusje van Simon. Voor hem lijkt het me fijn wanneer wij contact houden, al heb ik er nog niet zo over nagedacht hoe dat moet. Als jij me zou schrijven, hoe komt zo’n brief dan hier terwijl jullie aan boord zijn?’

‘O, dat is eenvoudig,’ stelt Pieter haar gerust. ‘De compagnieschepen die onderweg zijn naar Nederland nemen de post van bemanning richting de Oost mee. Over het algemeen komen de brieven na verloop van tijd wel aan. Je moet zo nu en dan maar bij de postmeester op het kantoor van het Oost-Indisch Huis vragen of er iets is binnengekomen. Het zal soms lang duren en de brieven zullen onregelmatig worden afgeleverd, maar het kan wel.’

‘Best spannend om een brief te ontvangen van zo ver.’

Ze krijgt ineens veel zin om te leren lezen en schrijven, en om in het verlengde daarvan haar leven binnenkort een andere draai te geven en werk te zoeken. De laatste tijd loopt ze daar geregeld over te denken en door dit gesprek wordt die wens plotseling weer aangewakkerd, zeker door Pieters voornemen om haar te schrijven. Een poosje geleden keek ze naar andere meisjes van haar leeftijd, die in nette schorten de stoepen boenden, kleden klopten en de koperen bellen en deurknoppen poetsten van de deftige huizen aan de gracht. Het maakte haar op dat moment jaloers. Plotseling rook ze zichzelf en werd ze zich bewust van de penetrante visstank die om haar heen hing. Ook keek ze ineens met andere ogen

naar hun armoedige bestaan, naar hun slechte behuizing. Op dat moment begon ze hevig te verlangen naar een ander leven. Nu voelt ze opnieuw de noodzaak om daar echt werk van te maken. Nog steeds helpt ze elke dag haar moeder op de vismarkt die wordt gehouden op de Damsluis, vlak bij het Damrak. Terwijl zij de hun door de marktmeester toebedeelde visbank in de gaten houdt, is haar moeder Marretje 's morgens al vroeg aanwezig bij het water vlak bij de sluis wanneer de boten de vis komen lossen. Een paar dagen per week beheert ze, om en om met haar moeder, ook een kraam met limoenen, die ze opstelt in de buurt van de Mandenmakerssteeg, waar ze wonen. Dat brengt nog wat extra geld in het laatje. Wanneer ze ergens een baantje vindt, zal ze die werkzaamheden niet meer kunnen doen en moet ze afscheid nemen van het leven zoals ze dat tot nog toe heeft geleid. Geïrriteerd denkt ze aan Chris, de knecht van haar moeder. Zij heeft die luie vent niet voor niets in dienst genomen; hij moet dan maar wat harder lopen dan hij gewend is.

Eigenlijk heeft ze geen idee wat voor werk ze zou willen doen en of ze wel dienstbode zou willen zijn. Ze begint sowieso al met een grote achterstand. Ze is niet naar school geweest en leeft in grote armoede, en de visstank die om haar heen hangt is voor potentiële werkgevers bepaald geen uitnodiging om haar aan te nemen. Wie zou haar in de situatie waarin ze nu verkeert willen helpen? Ze zou wel naaister willen worden, of iets anders willen doen in de textielnijverheid. Of dienstster worden in een van de vele gelagkamers, of wasvrouw, of misschien wel dienstmeid. Ze komt vaak genoeg jonge vrouwen van haar leeftijd tegen op de markt en knoopt soms een praatje met hen aan. Dan smult ze van hun

verhalen over de strenge mevrouwen die hun dienstmeiden en ander personeel in de gaten houden, wat lang niet altijd lukt. Natuurlijk zal ze het werk, wat het ook wordt, allemaal moeten leren, maar ze heeft er zin in. Hoe haar toekomst er ook uit zal zien en wat voor werk ze ook zal gaan doen, alles is beter dan dit leven.

‘Fijn, dat je er zo over denkt,’ onderbreekt Pieter haar gedachten, en hij raakt even haar arm aan als om hun afspraak te bevestigen. Simon heeft zich inmiddels weer bij hen gevoegd en niet veel later nemen ze afscheid van Pieter.

Het is nu donker op straat. In de buurt van de cafés staan nog enkele straatlantaarns, maar dicht bij de Mandenmakerssteeg blijven de stegen en sloppen in duisternis gehuld. Hier brandt ook niet het soort lampen aan de gevels waarmee de rijke bewoners hun chique grachtenpanden in het licht zetten.

‘We zijn veel te laat. We hadden eerder moeten opstappen,’ foetert Simon, die in het smalle steegje bijna voor de tweede keer struikelt over iets wat hij in het donker niet meer kan onderscheiden. Bukkend om een te laag gespannen drooglijn met wasgoed te ontwijken, trekt Simon de deur van de kelderwoning open. Even blijft hij staan, waardoor ze tegen zijn rug op botst. ‘Voorzichtig, val niet van de trap,’ fluistert hij. Samen dalen ze de paar treden af naar de kelder.

‘Even een kaars aansteken,’ fluistert hij zodra ze beneden zijn. Met een blaker in de hand schuifelen ze zachtjes achter elkaar de kleine leefruimte binnen. Ze slaat haar hand voor haar mond en neus tegen de stank, veroorzaakt door het inmiddels gedoofde vuur, dat zowel een verstikkende rook als een zware kooklucht heeft verspreid. Ook het gemak achter het schot in de kleine keuken verspreidt een onaange-

name geur. De ruimte heeft geen enkel raam dat voor frisse lucht zou kunnen zorgen. Ze neemt de blaker over van haar broer en beschijnt er hun moeder Marretje mee, die in slaap is gevallen. Halfnaakt en met haar rokken nog omhoog ligt ze scheef op haar strozak. Het geld dat ze voor haar bewezen diensten heeft gekregen, houdt ze losjes tussen duim en wijsvinger van haar rechterhand. Ze schudt bezorgd haar hoofd en bukt zich om haar moeders rokken en schort naar beneden te trekken. Het geld schuift ze zachtjes tussen haar vingers vandaan om het op tafel te leggen. In de bedstede liggen de drie andere kinderen. Met de kaars schijnt ze even over hun slapende gezichten. Achter de tafel, op de strozak van Simon, ligt Chris.

‘Wat doet die vent hier?’ fluistert Simon iets te hard. ‘Is-ie nou helemaal belazerd?’

‘Sst, stil toch. Zo meteen maak je de rest nog wakker.’

Simon schopt met zijn voet tegen de knecht, die blijkbaar vanavond hier heeft rondgehangen en uiteindelijk in slaap is gevallen. Ze probeert haar broer tot bedaren te brengen, maar er is geen houden meer aan. Dat Simon, die iets te veel bier heeft gedronken, zijn slaappleats bezet ziet door een onwillige, slaperige Chris die niet van wijken weet, mondt algauw uit in een stevige ruzie.

‘Hé, wat doe je? Wat is er? Wil je dat laten?!’ verweert Chris zich tegenover de grote, stevige Simon. Ze ziet dat Simon Chris aan zijn kleren van de grond trekt en hem zonder pardon naar de deur sleept. Chris is een klein, smal mannetje en is niet opgewassen tegen Simons brute kracht. Ook de kinderen zijn nu overeind gekomen.

Moeder Marretje schrikt wakker.

‘Wat is hier aan de hand? Zijn jullie gek geworden zo midden in de nacht?! Simon, hou daarmee op, laat Chris los!’ schreeuwt ze met luide, schelle stem.

‘Sst, stil toch, moeder.’

Ze helpt haar moeder overeind, die druk naar haar zoon gebaart. ‘Chris was hier voor mij. Hij heeft me geholpen. Voor de laatste keer, Simon: laat hem met rust!’

Simon gaat echter onverdroten door om de knecht de deur uit te werken. Ook in het slop buiten is het nu rumoerig. De kelders zijn gehorig, de wanden dun. Een buurman die zijn deur net naast die van hen heeft, komt Simon te hulp. Niet veel later rollen er drie mannen al vechtend door het smalle slop, aangemoedigd door de buurvrouw, die zich qua stemgeluid niet onbetuigd laat.

‘We hebben vanavond genoeg last van je gehad door al dat vreemde volk dat hier over de vloer komt! Ik geef je nog eens aan voor het aanzetten tot hoererij, smeerlap!’

Het zweet breekt haar uit. Het gevecht buiten gaat door, maar voor Simon is het genoeg. Hij maakt zich los van Chris en zijn buurman, en veegt het stof van zijn kleren.

‘Ik zoek mijn bed op,’ is het enige commentaar dat hij geeft. Niet veel later ligt hij binnen op de strozak met zijn rug naar al het rumoer.

Moeder Marretje is nu door het dolle en loopt briesend op Simon af, die weigert zich om te draaien. Met het geld dat Leentje op tafel heeft gelegd, zwaait ze agressief naar zijn stille rug aan haar voeten op de grond.

‘Ik doe dit voor jullie, alleen voor jullie, hoor je! Wie zorgt er anders voor kleding, voor eten...?’ Ze hijgt van opwindning. ‘Hé, lammeling, luister!’ voegt ze haar zoon toe. ‘Van Chris

krijg ik tenminste nog een beetje bescherming. Draai je om, lummel!’

‘Moeder, dat weten we toch.’

‘Hou jij je mond maar! Ben jij niet degene die me er telkens weer op wijst dat de kinderen nieuwe kleren moeten hebben en naar school moeten? Dat zijn toch jouw woorden? Nou dan! Ik heb maar twee klauwen aan mijn lijf, en daar moet ik het allemaal mee doen.’ Marretje heft haar handen op en spreidt haar vingers. Ze is buiten zinnen en voelt zich aangevallen door haar eigen kroost.

Ze weet waar het geld vandaan komt. De stad is vergeven van de kerels van buiten Amsterdam. Die willen net als Simon niets liever dan aanmonsteren bij een van de schepen van de VOC. Chris weet precies uit welke kroegen en herbergen hij de kerels vandaan moet halen die én geld én behoefte hebben aan een vrouw. Om Marretje te beschermen wanneer zo’n kerel binnen is, blijft hij in de buurt en aan het eind van het bezoek rekt hij af. Hij zal er vast en zeker ook het zijne aan verdienen, vermoedt ze. Toch stelt Chris’ aanwezigheid haar enigszins gerust wat betreft de veiligheid van haar moeder en de kinderen, die vlakbij in de bedstee liggen. Zij krijgen ongewild toch al zoveel mee van wat er zich afspeelt achter het houten schot dat de kleine kamer scheidt van het keukentje en de vuurplaats.

Ze heeft nog altijd een warm gevoel voor haar moeder. Al haar leven lang doet ze ontzettend haar best om haar vijf kinderen te kunnen voeden en kleden. Een vader hebben ze niet; ze vermoedt dat alle kinderen verwekt zijn door een andere man. Haar moeder is immers niet kieskeurig. Ze is een harde werker die alles aangrijpt om aan geld te komen en daar

zelfs haar lichaam voor ter beschikking stelt. Aan de gevolgen wordt niet gedacht. Het geld is hard nodig om in de winter aan brandstof te komen om eten te bereiden en om haar gezin te verwarmen. Overdag heeft Marretje haar werk als visvrouw in schol en bokking op de markt en haar handel in limoenen. 's Avonds, zeker in de tijd dat de VOC mensen aantrekt, zijn er de werkzaamheden die het daglicht niet verdragen.

Simon en zichzelf hebben als de twee oudste kinderen ook hun steentje bijgedragen door allerlei baantjes aan te nemen. Als vuller van straatlantaarns ging haar broer met een kan raapolie en een ladder langs de aangewezen lantaarns. Zij hield zich bezig met het vervangen van de katoenen lonten en het schoonhouden van het lampenglas. Een werkje dat altijd snel moest gebeuren, net tussen licht en donker, vlak voor de lantaarnopsteker zijn ronde deed. Haar lukte dat nog wel, maar Simon was langzaam en liep al gauw achter met het aantal lantaarns dat ze van de lantaarnpachters toebedeeld kregen. Wanneer de 'nachtronder' zijn werk deed, noteerde hij welke lantaarns uit waren omdat ze niet waren gevuld met olie en overhandigde zijn bevindingen aan de opziener. Daarop deelde de opziener boetes uit, wat Simon niet geliefd maakte, zeker niet wanneer hij ermee bij Marretje kwam. De boetes kostten soms meer dan het werk opbracht.

Hun gezin telt nu vijf kinderen, maar het hadden er gemakkelijk meer kunnen zijn, want het gerief van de kerels die Marretje ontving kostte maanden later meer dan het had opgebracht. Telkens weer werden er uit haar nachtelijke arbeid kinderen geboren. Ook waren er miskramen en vroeggeboorten, waarbij ze veel bloed verloor en zwak werd. Soms was ze zelfs niet in staat om te werken.

Nog steeds houdt ze haar hart vast voor de tijd die komen gaat. Marretje is pas vierendertig en heeft nog een vruchtbaar leven voor zich. Ze was pas vijftien jaar toen Simon geboren werd en in minder dan een jaar werd zijzelf geboren. Toch heeft ze altijd het gevoel dat zij anders is. Intelligentier? Geen idee. 'Je bent veel te wijs!' Hoe vaak heeft ze haar moeder dat niet horen zeggen? Maar hoewel ze net zomin iets had geleerd als de rest, toch voelde ze als kind al dat het ook anders kon, dat er mensen waren die wél schone en nieuwe kleren droegen. Die brandstof hadden en die niet hoefden te stelen. Haar hele leven spiegelt ze zich al aan dat wat ze om zich heen ziet – niet in de sloppen en stegen, maar bij de rijken aan de grachten. Als kind al zat ze ook vol vragen. Zou iederéén om de zoveel tijd de dekens en het strobed verbranden om zich van luizen en vlooiën te ontdoen? Zou het normaal zijn dat er ratten en muizenkeutels rond de vuurplaatsen lagen? Het ongedierte dat ze 's avonds wanneer ze op bed lag hoorde ritselen tussen de etensresten, de visgraten en haringkoppen... Nu ze ouder is weet ze dat hun levensomstandigheden niet normaal zijn, of in hun milieu eigenlijk ook weer wel. Zij zijn de enigen niet; de stad is vol van armoede. Ze voelt een traan over haar wang glijden.

Troostend legt ze haar arm om Marretjes smalle schouders. 'Moeder, ik weet toch hoe hard u voor ons werkt? Het is goed, maar Chris was blijkbaar in slaap gevallen op de matras van Simon. Ik zal u, nu u toch wakker bent, maar direct ook een nieuwtje vertellen,' fluistert ze. 'Simon heeft werk! Hij is aangenomen als matroos bij de VOC. Omdat hij uren in de rij heeft gestaan bij het Oost-Indisch Huis, wil hij nu slapen.' Het is een leugentje om bestwil.

HISTORISCHE ROMAN OVER HET PACHTERSOPROER

Wie voor een dubbeltje geboren is, wordt nooit een kwartje, wil het aloude gezegde. De jonge Leentje is vastbesloten om het tegendeel te bewijzen. Zij groeit op in een armoedige kelderwoning in de Mandenmakerssteeg, als dochter van visvrouw Marretje Arents, beter bekend als Mat van den Nieuwendijk. Mat zelf wordt tot wanhoop gedreven door de enorme pachtgelden en organiseert in het geheim een groot pachtersoproer. Ondertussen wordt Leentje aangenomen als dienstmeisje bij een van de meest gehate vispachters. Moeder en dochter komen zo lijnrecht tegenover elkaar te staan.

Deze historische roman van Marja Visscher speelt zich af in de aanloop naar een grootse volksopstand in achttiende-eeuws Amsterdam en geeft een inkijkje in hoe het er destijds aan toeging in onze hoofdstad.

‘Aangename en toegankelijke schrijfstijl. Het is duidelijk merkbaar dat de schrijfster Marja Visscher veel onderzoek heeft gedaan naar de historische feiten’

RECENSIE VAN HETTY OP HEBBAN.NL

NUR 342

9 789401 913560

www.zomerenkeuning.nl